

§ 228

Lausunto kaupunginhallitukselle kasvatus- ja koulutuslautakunnalta valtuutettu Ozan Yanarin valtuustoaloitteesta S2-opetukseen oh- jaamisen käytäntöjen uudelleen arvioimiseksi

HEL 2023-001500 T 00 00 03

Lausunto

Kasvatus- ja koulutuslautakunta antoi kaupunginhallitukselle seuraavan lausunnon:

Kaupunginhallitus palautti valtuutettu Ozan Yanarin valtuustoaloitteeseen liittyvän aloitteen uudelleen valmisteluun kasvatus- ja koulutuslautakunnalle kokouksessaan 21.8.2023 (§ 497). Tässä lausunnossa vastamme myös aloitteen palauttamisen yhteydessä esitettyihin kysymyksiin.

Suomen/ruotsin kieli ja kirjallisuus (S1/R1) sekä suomi/ruotsi toisena kielenä ja kirjallisuus (S2/R2) ovat äidinkieli ja kirjallisuus -oppiaineen kaksi oppimäärää. S2/R2-oppimäärää opiskelevista puhutaan usein arkikielessä S2/R2-oppilaina. Tämän tiiviin ilmaisun tilalla olisi selkeämpää käyttää informatiivisempaa ilmaisua ”äidinkieli ja kirjallisuus -oppiaineen S2/R2-oppimäärää opiskeleva oppilas”. Oppimäärä poikkeaa oppilaalla ainoastaan äidinkielen ja kirjallisuuden opetuksen osalta. S2/R2-oppimäärää opiskelevat oppilaat eivät muodosta yhtä yhtenäistä ryhmää.

Kasvatuksen ja koulutuksen toimialalla on tunnistettu ongelmakohtia oppilaalle sopivimman äidinkieli ja kirjallisuus -oppiaineen oppimäärän valinnan yhtenäiselle toteutumiselle. Yksi selkeä kehittämiskohta liittyy oppimäärän valintaan. Toinen kehittämiskohta liittyy oppimäärän vaihtamiseen.

Otamme käyttöön seuraavat toimenpiteet koulutulokkaan oppimäärän valintaan liittyen sekä oppimäärän tarkistamiseen ja vaihtamiseen liittyen.

Koulutulokkaan oppimäärän valinta

Koulutulokkaan oppimäärän valitsemista selkeytetään. Lähtökohtana on, että koulutulokkaalle sopiva äidinkielen ja kirjallisuuden oppimäärä selvitetään ensimmäisten kouluviikkojen aikana vuotuisen laskentapäivään (20.9.) mennessä, jotta opettajilla on tarpeeksi aikaa opetuskielen taidon selvittämiseen ja huoltajien kuulemiseen.

Koulutulokkaan oppimäärän valitsemista selkeytetään. Määrittelemme

yhteiset toimintatavat koskien esiopetusta, perusopetusta ja huoltajia. Toimenpiteet kuvataan syksyn 2023 aikana ja yhteiset toimintatavat ovat käytössä syksyllä 2024.

Oppimäärän tarkistaminen ja vaihtaminen

Velvoitamme syksystä 2024 lähtien, että kaikki koulut tarkistavat oppilaan oppimäärän soveltuvuuden ns. nivelvaiheissa, eli 3. ja 7. luokalle siirtymisen jälkeen ohjeistuksemme mukaisesti. Selkeytämme kriteereitä, joiden mukaan oppimäärän vaihtamista kannattaa suositella ja varmistamme osaamisen koulutusten ja tiedotuksen avulla. Seuraamme jatkossa S2-oppimäärää opiskelevien oppilaiden määrää maahanmuuttoajankohdan perusteella sekä tilastoimme oppimäärän vaihtojen määrää.

Toimintamallien käyttöönoton varmistaminen

Kasvatuksen ja koulutuksen toimialan johto seuraa toimintamallien käyttöönottoa. Rehtoreille jaetaan tietoa ja tukimateriaalia. Suomenkielisen perusopetuksen aluepäälliköt ja ruotsinkielisen perusopetuksen päällikkö käyvät rehtorien kanssa läpi uudet toimintamallit ja seuraavat niiden toteutumista. Opettajille ja muulle henkilöstölle järjestetään koulutusta. Vahvistamme järjestöyhteistyötä ja sen kautta tiedottamista. Monikielisten lasten huoltajille suunnatun oppimäärän valintaa käsittelevän esitteen näkyvyyttä tehostetaan myös jakamalla se koulutuskaiden huoltajille.

Kehitämme kielellistä tukea ja kokoamme siihen liittyvää materiaalia opettajien käyttöön. Näin oppilas voi saada tukea eri oppiaineissa todetun tarpeen perusteella riippumatta äidinkielen ja kirjallisuuden oppimäärästä. Tuentarpeen kartoittamisessa käytetään havainnointiin ja haastatteluun perustuvia työvälineitä (Oppilaan perustietojen ja -taitojen kartoitustyökalu, Kielitaidon kehityksen seurantalomakkeet ja Kehittyvän kielitaidon timanttimali). Olemme kehittäneet asiantuntijatyönä valtakunnallista kuvausta tarkemman ja konkreettisemmän työvälineen kielitaidon ja kielellisen tuentarpeen arvioimiseksi opettajan arviointityötä helpottamaan.

Perusopetuksen tavoitteena on vuonna 2024 kehittää suomen kielen opetusta siten, ettei Suomessa syntyneiden S2-oppimäärää opiskelevien oppilaiden määrä kasva nykyisestäään, vaan oppilaita pystytään entistä tavoitteellisemmin ohjaamaan S1-opetukseen. Samaan aikaan on varmistettava, että keltään, joka tarvitsee apua kielen oppimisen kanssa, ei viedä oikeutta saada S2-opetusta.

Oppimäärän valinnan haasteet

Koulun toiminnan ja yhtenäisten käytäntöjen toteuttamisen lisäksi ongelma sopivan oppimäärän valinnassa saattaa muodostua oppilaan tai huoltajan pelko arvosanan laskemisesta, jos S2-oppimäärä vaihdetaan S1-oppimäärään. Lukiot ja korkeakoulut rinnastavat yleensä oppimäärien arvosanat saman arvoisina, jolloin alhaisempi arvosana voi vaikuttaa jatko-opintomahdollisuuksiin.

Perusopetuslain mukaisesti oppilaan huoltaja päättää oppimääriä koskevista valinnoista. Lukiossa päätöksen tekee opiskelija. Tulemme tehostamaan yhteistyötä huoltajien kanssa, jotta S2-oppimäärästä saatu parempi arvosana ei houkuttelisi lyhytjänteiseen ratkaisuun oppimäärän suhteen silloin, kun S1-oppimäärän tavoitteiden mukainen opiskelu olisi oppilaan kielitaidon kehittymisen kannalta suotuisampaa. Otamme tähän työhön perheiden lisäksi mukaan myös monikieliset ohjaajat sekä järjestöt.

Opinpolun kehittäminen

Oppilaan S2-oppimäärän opiskelu ja mahdollinen oppimäärän vaihto suunnitellaan siten, että se tukee kielitaidon kehittymistä. Tähän tarvitaan S2-opettajan asiantuntemusta sekä jatkuvaa seurantaa ja laaja-alaista arviointia oppilaan kielitaidon kehittymisestä, yksittäiset testit eivät anna riittävästi tietoa kielitaidosta. Tämä koskee niin valmistavasta perusopetukseen siirtyviä ja perusopetuksessa pidempään opiskelleita oppilaita. Arviointivälineitä käytetään ja kehitetään edelleen. Kaikissa kouluissa ei ole S2-opettajaa, jolloin haasteena voi olla osaamisen puute. Vahvistamme lukuvuoden 2023–2024 aikana alueellista kollegiaalista tukea kouluihin, joissa siihen on tarvetta. Syksystä 2024 lähtien tämä kuuluu perusopetuksen kehittäjäopettajien tehtäviin.

Helsinki oppii – Tulevaisuuden taidot -ohjelmaan sisältyvää suomen kielen oppijan opinpolkua täsmennetään eheämmäksi syksyllä 2023, ja teemaan liittyviä toimenpiteitä aletaan edistää jo ennen ohjelman julkaisua.

Luokkajaot ja opetusryhmien muodostaminen

Kahta eri äidinkielen ja kirjallisuuden oppimäärää opiskelevien oppilaiden määrät ja osuudet vaihtelevat runsaasti kouluittain. Suomi/ruotsi toisena kielenä ja kirjallisuus on yksi äidinkieli ja kirjallisuus -oppiaineen oppimäärä. Äidinkielen ja kirjallisuuden oppitunneilla oppilaita voidaan jakaa tarvittaessa oppimäärän mukaisiin ryhmiin osalla tunneista. Muissa oppiaineissa kaikki oppilaat opiskelevat samoja sisältöjä ja tavoitteita.

Vaikuttavaksi on osoittautunut eri oppimäärää opettavien opettajien antama samanaikaisopetus äidinkielen ja kirjallisuuden oppitunnilla. Kie-

lelliseen tukeen keskittyvää samanaikaisopetusta toteutetaan myös muiden oppiaineiden tunneilla. Samanaikaisopettajana voivat toimia myös esimerkiksi laaja-alainen erityisopettaja ja oman äidinkielen opettaja. Samanaikaisopetuksen kehittäminen on yhtenä kasvatuksen ja koulutuksen toimialan kotoutumisen toimenpiteenä strategiakaudella 2022–2025 kielitietoisesta ja monikielisyttä hyödyntävän opetuksen juurruttamiseksi. Tähän henkilöstöä koulutetaan jatkuvasti. Tällainen malli vahvistaa kielellistä tukea tarvitsevien oppilaiden oppimisen edellytyksiä.

Vieraskielisten varhaiskasvatukseen osallistuminen

Vieraskielisten lasten osallistumisaste varhaiskasvatuksessa on noussut viime vuosina ja ero suomen- ja ruotsinkielisiin on kaventunut. Eriytisesti 1–2-vuotiaissa vieraskielisiä osallistuu kuitenkin edelleen varhaiskasvatukseen kotimaankielisiä vähemmän, mutta yli 3-vuotiailla erot kaventuvat nopeammin. Vieraskielisten osallistumisaste varhaiskasvatukseen vuonna 2019 oli 72,1 %, ja vuonna 2022 jo 78,0 %.

Vieraskielisten varhaiskasvatukseen osallistumisasteen nostamiseksi on tehty erilaisia toimia. Kotihoidon tuen kuntalisä eli ns. Helsinki-lisä on poistettu 1.6.2021 alkaen 1 vuotta täyttäneiltä lapsilta, jotta osallistumisaste varhaiskasvatukseen nousisi. Kotihoidon tuen kuntalisän käyttäjäryhmissä on ollut yliedustettuna esimerkiksi alempaan sosioekonomiseen taustaan kuuluvat perheet sekä vieraskieliset perheet.

Monialaista yhteistyötä on lisätty, minkä johdosta Helsingin neuvoloissa viestitään entistä varhaisemmassa vaiheessa varhaiskasvatukseen palveluista ja painotetaan niiden merkitystä lapsen kehittymiselle ja oppimiselle. Varhaiskasvatus tutuksi -opas on tuotettu 12 eri kielellä ja sitä jaellaan esimerkiksi neuvoloissa ja avoimessa toiminnassa (mm. leikkipuistot). Leikkipuistojen avoimessa toiminnassa ja suomen kielen kursseilla pienten lasten kotivanhemmille (Kotiva-kerhot) tehdään varhaiskasvatusta tutuksi muunkielisille perheille. Englanninkielistä palvelunohjausta on lisätty.

Varhaiskasvatukseen on palkattu monikielisiä ohjaajia, joiden tehtäviin kuuluu vieraskielisten perheiden kanssa tehtävä yhteistyö ja varhaiskasvatukseen merkityksen avaaminen perheiden suuntaan, jotta poissaoloilta välttyttäisiin. Opetus- ja kulttuuriministeriön tasa-arvorahoitusta käytetään myös jatkossa monikielisten ohjaajien palkkaukseen.

Varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa Puuttumisen portaat -malli on henkilöstön tukena siinä, että mahdollisiin poissaoloihin puututaan systemaattisesti ja yhteisesti sovituin toimintatavoin. Varhaiskasvatuksen aluepäälliköt käyvät päiväkodinjohtajien kanssa toimintamallin läpi ja seuraavat sen käytön toteutumista omalla alueellaan.

Tavoitteellinen kielen oppiminen varhaiskasvatuksessa

Sekä kansallisen että Helsingin varhaiskasvatussuunnitelman ja esiopetussuunnitelman ydin on tavoitteellisessa kielen oppimisessa. Varhaiskasvatuksen opettaja vastaa ryhmän pedagogiikan systemaattisesta suunnittelusta, toteuttamisesta ja arvioinnista. Suunnittelun ja arvioinnin tukena on ryhmän pedagoginen suunnitelma, portfolio ja lapsen varhaiskasvatussuunnitelma. Jokaisen lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan kieleen ja kulttuuriin liittyvät tavoitteet ja toimenpiteet, joiden toteutumisesta arvioidaan moniammatillisesti ja yhdessä huoltajien kanssa. Varhaiskasvatuksen alueelliset S2/R2-opettajat toimivat tavoitteellisen kielen oppimisen tukena.

Helsingissä on käytössä ja olemme olleet mukana kehittämässä kansallista KieliPeda-välinettä, jonka avulla monikielisen lapsen suomen kielen taidon kehittymistä arvioidaan säännöllisesti kaikissa yksiköissä. Työvälinettä hyödynnetään tavoitteellisen toiminnan suunnittelussa.

Helsingissä yhteinen varhaiskasvatuksen tavoite vuodelle 2024 on, että jokaisessa päiväkodissa otetaan käyttöön jokin kielen oppimista ja lukutaidon valmiuksia vahvistava tukimateriaali tai malli, joka ei ole vielä ollut käytössä. Tavoitteen toteutumista arvioidaan yksiköiden toimintasuunnitelmien sekä auditointien pohjalta.

Varhaiskasvatuksen vieraskielisen henkilöstön ammattikielen koulutusta järjestetään syksyllä 2023 neljällä varhaiskasvatusalueella, ja sitä on tarkoitus laajentaa kevään 2024 aikana uusille alueille ja laajemmalle kohderyhmälle. Esiopetuksen lapsilla ja heitä opettavilla opettajilla on käytössään monikielinen e- ja äänikirjapalvelu Lukulumo, joka tukee kaikissa yksiköissä ja kotona kielen oppimista. Lukulumo-palvelun käyttöä laajennetaan vuonna 2024 myös 4- ja 5-vuotiaille lapsille perheineen.

Tavoitteellisen kielen opettamisen haaste voi olla epäpätevän henkilöstön runsaus, vaihtuvuus sekä henkilöstön heikko saatavuus. Pitkäjänteinen rekrytointihaasteen hoitaminen tuo parannusta myös tavoitteelliseen oppimiseen, joka ei hankalan henkilöstötilanteen takia välttämättä toteudu tasavertaisesti kaikissa yksiköissä.

Kehittäminen ja yhteistyö

Helsingissä tarve suomi/ruotsi toisena kielenä -oppimäärän ja valmistavan opetuksen kehittämiseksi on erilainen kuin monella muulla kunnalla. Tunnistamme oman aktiivisen roolimme kansallisen kehityksen kärkenä. Kehitämme ja uudistamme toimintaa omista tarpeistamme ja lähtökohdistamme. Samalla toimimme aktiivisesti valtakunnallisissa verkostoissa ja teemme yhteistyötä tutkimuksen kanssa.

Kasvatuksen ja koulutuksen toimiala on ottanut entistä aloitteellisempaa ja aktiivisempaa roolia yhteistyössä Opetushallituksen kanssa. Elokuun 2023 lopussa OPH:n edustajia on tavattu aiheesta, ja yhteisiä tapaamisia on sovittu syksyille 2023 sekä 2024. Syksyllä 2023 kasvatuksen ja koulutuksen toimialan asiantuntijat pääsevät osallistumaan kansallisen KIEPPI-hankkeen (Maahanmuuttotuesta oppilaita tukeva kansallinen toimenpideohjelma) ohjausryhmän tapaamisiin ja siten tuomaan Helsingin S2-opetuksen kehittämistä ja kansallisia tarpeita tarkemmin ilmi Opetushallitukselle sekä opetus- ja kulttuuriministeriölle. Toimialan johdosta on vakituinen edustus hankkeen ohjausryhmässä.

Vaikutamme syksystä 2023 alkaen entistä aktiivisemmin myös Karvin asiantuntijaryhmissä ja muissa alan verkostoissa. Teemme pohjoismaista yhteistyötä FLIN- (Flerspråkighet i Norden) -verkostossa. Kasvatuksen ja koulutuksen johtavat viranhaltijat tapaavat säännöllisesti muita koulutuksenjärjestäjiä, erityisesti kuusikkokuntien edustajia ja käsittelevät teemoja yhteisesti.

Teemme kielen oppimisen teemoissa aktiivista yhteistyötä tiedeyhteisöjen kanssa. Olemme aloittaneet Turun yliopiston johtaman FUNA-konsortion kanssa yhteistyön lukutaitojen (sekä suomen kieli että ruotsin kieli) arviointiin liittyen (2023–2028). FUNA-välineeseen on tavoitteena kehittää osana tutkimus- ja kehittämissyhteistyötä erityisesti monikielisten oppilaiden lukutaidon tuen tarpeiden arviointiin ja kielitaidon arviointiin tarkoitettu osio. Osana yhteistyötä saamme käyttöömmme myös kaikille opettajille tueksi valmiita tehtäväkokonaisuuksia äidinkielen perustaitojen vahvistamiseksi. Lukutaitojen arviointia FUNA-välineellä toteutetaan kaikille perusopetuksen oppilaille, ei vain suomea/ruotsia toisena kielenä opiskeleville.

Helsingin yliopiston kanssa on meneillään VALU-projekti, joka tähtää eri oppiaineiden tiedonalan kielen osaamisen arviointimateriaalin tuottamiseen. Tätä testataan helsinkiläisissä kouluissa ja tutkimusyhteistyö aloitetaan syksyllä 2023. Projektin ohjausryhmässä on myös OPH:n edustaja.

Kaikkien oppiaineiden tunneilla halutaan kiinnitettävän enemmän huomiota kyseisen tiedonalan kielen opetukseen ja oppimiseen. Tähän tarvitaan tietoa kielitaidosta syvemmin, mihin tutkimusyhteistyöllä ja sen tulosten levittämisellä osaltaan pyritään vastaamaan. Kasvatuksen ja koulutuksen toimiala myöntää vuosittain runsaasti tutkimuslupia teeman tutkimiseen ja hyödyntää valmistuneita tutkimuksia, selvityksiä ja raportteja tietojohdattamisessa ja kehittämisessä.

Käsittely

Vastaehdotus:

Ozan Yanar: Ehdottaisin seuraavan lauseen lisättäväksi kappaleen 10 loppuun:

"Samaan aikaan on varmistettava, että keltään, joka tarvitsee apua kielten oppimisen kanssa, ei viedä oikeutta saada S2-opetusta."

Kannattaja: Petra Malin

Kasvatus- ja koulutuslautakunta hyväksyi Ozan Yanarin vastaehdotuksen yksimielisesti.

Esittelijä

kasvatuksen ja koulutuksen toimialajohtaja
Satu Järvenkallas

Lisätiedot

Antti Aaltonen, pedagoginen asiantuntija, puhelin: 310 27090

antti.aaltonen(a)hel.fi

Leeni Siikaniemi, pedagoginen asiantuntija, puhelin: 310 86212

leeni.siikaniemi(a)hel.fi

Marjo Kyllönen, kehittämispalvelujohtaja, puhelin: 310 86208

marjo.kyllonen(a)hel.fi

Muutoksenhaku

Muutoksenhakukielto, valmistelu tai täytäntöönpano

Lausuntoehdotus

Kasvatus- ja koulutuslautakunta antaa kaupunginhallitukselle seuraavan lausunnon:

Kaupunginhallitus palautti valtuutettu Ozan Yanarin valtuustoaloitteeseen liittyvän aloitteen uudelleen valmisteluun kasvatus- ja koulutuslautakunnalle kokouksessaan 21.8.2023 (§ 497). Tässä lausunnossa vastaamme myös aloitteen palauttamisen yhteydessä esitettyihin kysymyksiin.

Suomen/ruotsin kieli ja kirjallisuus (S1/R1) sekä suomi/ruotsi toisena kielenä ja kirjallisuus (S2/R2) ovat äidinkieli ja kirjallisuus -oppiaineen kaksi oppimäärää. S2/R2-oppimäärää opiskelevista puhutaan usein arkikielessä S2/R2-oppilaina. Tämän tiiviin ilmaisun tilalla olisi selkeämpää käyttää informatiivisempaa ilmaisua ”äidinkieli ja kirjallisuus -oppiaineen S2/R2-oppimäärää opiskeleva oppilas”. Oppimäärä poikkeaa oppilaalla ainoastaan äidinkielen ja kirjallisuuden opetuksen osalta. S2/R2-oppimäärää opiskelevat oppilaat eivät muodosta yhtä yhtenäistä ryhmää.

Kasvatuksen ja koulutuksen toimialalla on tunnistettu ongelmakohtia oppilaalle sopivimman äidinkieli ja kirjallisuus -oppiaineen oppimäärän valinnan yhtenäiselle toteutumiselle. Yksi selkeä kehittämiskohta liittyy oppimäärän valintaan. Toinen kehittämiskohta liittyy oppimäärän vaihtamiseen.

Otamme käyttöön seuraavat toimenpiteet koulutulokkaan oppimäärän valintaan liittyen sekä oppimäärän tarkistamiseen ja vaihtamiseen liittyen.

Koulutulokkaan oppimäärän valinta

Koulutulokkaan oppimäärän valitsemista selkeytetään. Lähtökohtana on, että koulutulokkaalle sopiva äidinkielen ja kirjallisuuden oppimäärä selvitetään ensimmäisten kouluviikkojen aikana vuotuisen laskentapäivään (20.9.) mennessä, jotta opettajilla on tarpeeksi aikaa opetuskielen taidon selvittämiseen ja huoltajien kuulemiseen.

Koulutulokkaan oppimäärän valitsemista selkeytetään. Määrittelemme yhteiset toimintatavat koskien esiopetusta, perusopetusta ja huoltajia. Toimenpiteet kuvataan syksyn 2023 aikana ja yhteiset toimintatavat ovat käytössä syksyllä 2024.

Oppimäärän tarkistaminen ja vaihtaminen

Velvoitamme syksystä 2024 lähtien, että kaikki koulut tarkistavat oppilaan oppimäärän soveltuvuuden ns. nivelvaiheissa, eli 3. ja 7. luokalle siirtymisen jälkeen ohjeistuksemme mukaisesti. Selkeytämme kriteereitä, joiden mukaan oppimäärän vaihtamista kannattaa suositella ja varmistamme osaamisen koulutusten ja tiedotuksen avulla. Seuraamme jatkossa S2-oppimäärää opiskelevien oppilaiden määrää maahanmuuttoajankohdan perusteella sekä tilastoimme oppimäärän vaihtojen määrää.

Toimintamallien käyttöönoton varmistaminen

Kasvatuksen ja koulutuksen toimialan johto seuraa toimintamallien käyttöönottoa. Rehtoreille jaetaan tietoa ja tukimateriaalia. Suomenkielisen perusopetuksen aluepäälliköt ja ruotsinkielisen perusopetuksen päällikkö käyvät rehtorien kanssa läpi uudet toimintamallit ja seuraavat niiden toteutumista. Opettajille ja muulle henkilöstölle järjestetään koulutusta. Vahvistamme järjestöyhteistyötä ja sen kautta tiedottamista. Monikielisten lasten huoltajille suunnatun oppimäärän valintaa käsittelevän esitteen näkyvyyttä tehostetaan myös jakamalla se koulutulokkaiden huoltajille.

Kehitämme kielellistä tukea ja kokoamme siihen liittyvää materiaalia opettajien käyttöön. Näin oppilas voi saada tukea eri oppiaineissa todetun tarpeen perusteella riippumatta äidinkielen ja kirjallisuuden oppimäärästä. Tuentarpeen kartoittamisessa käytetään havainnointiin ja haastatteluun perustuvia työvälineitä (Oppilaan perustietojen ja -taitojen kartoitustyökalu, Kielitaidon kehityksen seurantalomakkeet ja Kehittyvän kielitaidon timanttimalli). Olemme kehittäneet asiantuntijatyönä valtakunnallista kuvausta tarkemman ja konkreettisemmän työvälineen kielitaidon ja kielellisen tuentarpeen arvioimiseksi opettajan arviointityötä helpottamaan.

Perusopetuksen tavoitteena on vuonna 2024 kehittää suomen kielen opetusta siten, ettei Suomessa syntyneiden S2-oppimäärää opiskelevien oppilaiden määrä kasva nykyisestäään, vaan oppilaita pystytään entistä tavoitteellisemmin ohjaamaan S1-opetukseen.

Oppimäärän valinnan haasteet

Koulun toiminnan ja yhtenäisten käytäntöjen toteuttamisen lisäksi ongelமாகsi sopivan oppimäärän valinnassa saattaa muodostua oppilaan tai huoltajan pelko arvosanan laskemisesta, jos S2-oppimäärä vaihdetaan S1-oppimäärään. Lukiot ja korkeakoulut rinnastavat yleensä oppimäärien arvosanat saman arvoisina, jolloin alhaisempi arvosana voi vaikuttaa jatko-opintomahdollisuuksiin.

Perusopetuslain mukaisesti oppilaan huoltaja päättää oppimääriä koskevista valinnoista. Lukiossa päätöksen tekee opiskelija. Tulemme tehostamaan yhteistyötä huoltajien kanssa, jotta S2-oppimäärästä saatu parempi arvosana ei houkuttelisi lyhytjänteiseen ratkaisuun oppimäärän suhteen silloin, kun S1-oppimäärän tavoitteiden mukainen opiskelu olisi oppilaan kielitaidon kehittymisen kannalta suotuisampaa. Otamme tähän työhön perheiden lisäksi mukaan myös monikieliset ohjaajat sekä järjestöt.

Opinpolun kehittäminen

Oppilaan S2-oppimäärän opiskelu ja mahdollinen oppimäärän vaihto suunnitellaan siten, että se tukee kielitaidon kehittymistä. Tähän tarvitaan S2-opettajan asiantuntemusta sekä jatkuvaa seurantaa ja laaja-alaista arviointia oppilaan kielitaidon kehittymisestä, yksittäiset testit eivät anna riittävästi tietoa kielitaidosta. Tämä koskee niin valmistavasta perusopetukseen siirtyviä ja perusopetuksessa pidempään opiskelleita oppilaita. Arviointivälineitä käytetään ja kehitetään edelleen. Kaikissa kouluissa ei ole S2-opettajaa, jolloin haasteena voi olla osaamisen puute. Vahvistamme lukuvuoden 2023–2024 aikana alueellista kollegiaalista tukea kouluihin, joissa siihen on tarvetta. Syksystä 2024 lähtien tämä kuuluu perusopetuksen kehittäjäopettajien tehtäviin.

Helsinki oppii – Tulevaisuuden taidot -ohjelmaan sisältyvää suomen kielen oppijan opinpolkua täsmennetään eheämmäksi syksyllä 2023, ja teemaan liittyviä toimenpiteitä aletaan edistää jo ennen ohjelman julkaisua.

Luokkajaot ja opetusryhmien muodostaminen

Kahta eri äidinkielen ja kirjallisuuden oppimäärää opiskelevien oppilaiden määrät ja osuudet vaihtelevat runsaasti kouluittain. Suomi/ruotsi toisena kielenä ja kirjallisuus on yksi äidinkieli ja kirjallisuus -oppiaineen oppimäärä. Äidinkielen ja kirjallisuuden oppitunneilla oppilaita voidaan jakaa tarvittaessa oppimäärän mukaisiin ryhmiin osalla tunneista. Muissa oppiaineissa kaikki oppilaat opiskelevat samoja sisältöjä ja tavoitteita.

Vaikuttavaksi on osoittautunut eri oppimäärää opettavien opettajien antama samanaikaisopetus äidinkielen ja kirjallisuuden oppitunnilla. Kielelliseen tukeen keskittyvää samanaikaisopetusta toteutetaan myös muiden oppiaineiden tunneilla. Samanaikaisopettajana voivat toimia myös esimerkiksi laaja-alainen erityisopettaja ja oman äidinkielen opettaja. Samanaikaisopetuksen kehittäminen on yhtenä kasvatuksen ja koulutuksen toimialan kotoutumisen toimenpiteenä strategiakaudella 2022–2025 kielitietoisien ja monikielisyttä hyödyntävän opetuksen juurruttamiseksi. Tähän henkilöstöä koulutetaan jatkuvasti. Tällainen malli vahvistaa kielellistä tukea tarvitsevien oppilaiden oppimisen edellytyksiä.

Vieraskielisten varhaiskasvatukseen osallistuminen

Vieraskielisten lasten osallistumisaste varhaiskasvatuksessa on noussut viime vuosina ja ero suomen- ja ruotsinkielisiin on kaventunut. Eriytisesti 1–2-vuotiaissa vieraskielisiä osallistuu kuitenkin edelleen varhaiskasvatukseen kotimaankielisiä vähemmän, mutta yli 3-vuotiailla erot kaventuvat nopeammin. Vieraskielisten osallistumisaste varhaiskasvatukseen vuonna 2019 oli 72,1 %, ja vuonna 2022 jo 78,0 %.

Vieraskielisten varhaiskasvatuksen osallistumisasteen nostamiseksi on tehty erilaisia toimia. Kotihoidon tuen kuntalisä eli ns. Helsinki-lisä on poistettu 1.6.2021 alkaen 1 vuotta täyttäneiltä lapsilta, jotta osallistumisaste varhaiskasvatukseen nousisi. Kotihoidon tuen kuntalisän käyttäjäryhmissä on ollut yliedustettuna esimerkiksi alempaan sosioekonomiseen taustaan kuuluvat perheet sekä vieraskieliset perheet.

Monialaista yhteistyötä on lisätty, minkä johdosta Helsingin neuvoloissa viestitään entistä varhaisemmassa vaiheessa varhaiskasvatuksen palveluista ja painotetaan niiden merkitystä lapsen kehittymiselle ja oppimiselle. Varhaiskasvatus tutuksi -opas on tuotettu 12 eri kielellä ja sitä

jaellaan esimerkiksi neuvoloissa ja avoimessa toiminnassa (mm. leikkipuistot). Leikkipuistojen avoimessa toiminnassa ja suomen kielen kursseilla pienten lasten kotivanhemmille (Kotiva-kerhot) tehdään varhaiskasvatusta tutuksi muunkielisille perheille. Englanninkielistä palvelunohjausta on lisätty.

Varhaiskasvatukseen on palkattu monikielisiä ohjaajia, joiden tehtäviin kuuluu vieraskielisten perheiden kanssa tehtävä yhteistyö ja varhaiskasvatuksen merkityksen avaaminen perheiden suuntaan, jotta poissaoloilta välttyttäisiin. Opetus- ja kulttuuriministeriön tasa-arvorahoitusta käytetään myös jatkossa monikielisten ohjaajien palkkaukseen.

Varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa Puuttumisen portaat -malli on henkilöstön tukena siinä, että mahdollisiin poissaoloihin puututaan systemaattisesti ja yhteisesti sovituin toimintatavoin. Varhaiskasvatuksen aluepäälliköt käyvät päiväkodinjohtajien kanssa toimintamallin läpi ja seuraavat sen käytön toteutumista omalla alueellaan.

Tavoitteellinen kielen oppiminen varhaiskasvatuksessa

Sekä kansallisen että Helsingin varhaiskasvatussuunnitelman ja esiopetussuunnitelman ydin on tavoitteellisessa kielen oppimisessa. Varhaiskasvatuksen opettaja vastaa ryhmän pedagogiikan systemaattisesta suunnittelusta, toteuttamisesta ja arvioinnista. Suunnittelun ja arvioinnin tukena on ryhmän pedagoginen suunnitelma, portfolio ja lapsen varhaiskasvatussuunnitelma. Jokaisen lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan kieleen ja kulttuuriin liittyvät tavoitteet ja toimenpiteet, joiden toteutumista arvioidaan moniammatillisesti ja yhdessä huoltajien kanssa. Varhaiskasvatuksen alueelliset S2/R2-opettajat toimivat tavoitteellisen kielen oppimisen tukena.

Helsingissä on käytössä ja olemme olleet mukana kehittämässä kansallista KieliPeda-välinettä, jonka avulla monikielisen lapsen suomen kielen taidon kehittymistä arvioidaan säännöllisesti kaikissa yksiköissä. Työvälinettä hyödynnetään tavoitteellisen toiminnan suunnittelussa.

Helsingissä yhteinen varhaiskasvatuksen tavoite vuodelle 2024 on, että jokaisessa päiväkodissa otetaan käyttöön jokin kielen oppimista ja lukutaidon valmiuksia vahvistava tukimateriaali tai malli, joka ei ole vielä ollut käytössä. Tavoitteen toteutumista arvioidaan yksiköiden toimintasuunnitelmien sekä auditointien pohjalta.

Varhaiskasvatuksen vieraskielisen henkilöstön ammattikielen koulutusta järjestetään syksyllä 2023 neljällä varhaiskasvatusalueella, ja sitä on tarkoitus laajentaa kevään 2024 aikana uusille alueille ja laajemmalle kohderyhmälle. Esiopetuksen lapsilla ja heitä opettavilla opettajilla on käytössään monikielinen e- ja äänikirjapalvelu Lukulumo, joka tukee

kaikissa yksiköissä ja kotona kielen oppimista. Lukulumo-palvelun käyttöä laajennetaan vuonna 2024 myös 4- ja 5-vuotiaille lapsille perheineen.

Tavoitteellisen kielen opettamisen haaste voi olla epäpätevän henkilöstön runsaus, vaihtuvuus sekä henkilöstön heikko saatavuus. Pitkäjänteinen rekrytointihaasteen hoitaminen tuo parannusta myös tavoitteelliseen oppimiseen, joka ei hankalan henkilöstötilanteen takia välttämättä toteudu tasavertaisesti kaikissa yksiköissä.

Kehittäminen ja yhteistyö

Helsingissä tarve suomi/ruotsi toisena kielenä -oppimäärän ja valmistavan opetuksen kehittämiseksi on erilainen kuin monella muulla kunnalla. Tunnistamme oman aktiivisen roolimme kansallisen kehityksen kärkenä. Kehitämme ja uudistamme toimintaa omista tarpeistamme ja lähtökohdistamme. Samalla toimimme aktiivisesti valtakunnallisissa verkostoissa ja teemme yhteistyötä tutkimuksen kanssa.

Kasvatuksen ja koulutuksen toimiala on ottanut entistä aloitteellisempaa ja aktiivisempaa roolia yhteistyössä Opetushallituksen kanssa. Elokuun 2023 lopussa OPH:n edustajia on tavattu aiheesta, ja yhteisiä tapaamisia on sovittu syksyille 2023 sekä 2024. Syksyllä 2023 kasvatuksen ja koulutuksen toimialan asiantuntijat pääsevät osallistumaan kansallisen KIEPPI-hankkeen (Maahanmuuttotuesta oppilaita tukeva kansallinen toimenpideohjelma) ohjausryhmän tapaamisiin ja siten tuomaan Helsingin S2-opetuksen kehittämistä ja kansallisia tarpeita tarkemmin ilmi Opetushallitukselle sekä opetus- ja kulttuuriministeriölle. Toimialan johdosta on vakituinen edustus hankkeen ohjausryhmässä.

Vaikutamme syksystä 2023 alkaen entistä aktiivisemmin myös Karvin asiantuntijaryhmissä ja muissa alan verkostoissa. Teemme pohjoismaista yhteistyötä FLIN- (Flerspråkighet i Norden) -verkostossa. Kasvatuksen ja koulutuksen johtavat viranhaltijat tapaavat säännöllisesti muita koulutuksenjärjestäjiä, erityisesti kuusikkokuntien edustajia ja käsittelevät teemoja yhteisesti.

Teemme kielen oppimisen teemoissa aktiivista yhteistyötä tiedeyhteisöjen kanssa. Olemme aloittaneet Turun yliopiston johtaman FUNA-konsortion kanssa yhteistyön lukutaitojen (sekä suomen kieli että ruotsin kieli) arviointiin liittyen (2023–2028). FUNA-välineeseen on tavoitteena kehittää osana tutkimus- ja kehittämis-yhteistyötä erityisesti monikielisten oppilaiden lukutaidon tuen tarpeiden arviointiin ja kielitaidon arviointiin tarkoitettu osio. Osana yhteistyötä saamme käyttööme myös kaikille opettajille tueksi valmiita tehtäväkokonaisuuksia äidinkielen perustaitojen vahvistamiseksi. Lukutaitojen arviointia FUNA-

välineellä toteutetaan kaikille perusopetuksen oppilaille, ei vain suomea/ruotsia toisena kielenä opiskeleville.

Helsingin yliopiston kanssa on meneillään VALU-projekti, joka tähtää eri oppiaineiden tiedonalan kielen osaamisen arviointimateriaalin tuottamiseen. Tätä testataan helsinkiläisissä kouluissa ja tutkimusyhteistyö aloitetaan syksyllä 2023. Projektin ohjausryhmässä on myös OPH:n edustaja.

Kaikkien oppiaineiden tunneilla halutaan kiinnitettävän enemmän huomiota kyseisen tiedonalan kielen opetukseen ja oppimiseen. Tähän tarvitaan tietoa kielitaidosta syvemmin, mihin tutkimusyhteistyöllä ja sen tulosten levittämällä osaltaan pyritään vastaamaan. Kasvatuksen ja koulutuksen toimiala myöntää vuosittain runsaasti tutkimuslupia teeman tutkimiseen ja hyödyntää valmistuneita tutkimuksia, selvityksiä ja raportteja tietojohdamisessa ja kehittämisessä.

Esittelijän perustelut

Kaupunginhallitus on pyytänyt kasvatus- ja koulutuslautakunnalta lausuntoa 24.10.2023 mennessä. Lautakunta on käsitellyt asiaa 13.6.2023 ja kaupunginhallitus palautti sen valmisteluun 21.8.2023.

Esittelijä

kasvatuksen ja koulutuksen toimialajohtaja
Satu Järvenkallas

Lisätiedot

Antti Aaltonen, pedagoginen asiantuntija, puhelin: 310 27090
antti.aaltonen(a)hel.fi
Leeni Siikaniemi, pedagoginen asiantuntija, puhelin: 310 86212
leeni.siikaniemi(a)hel.fi
Marjo Kyllönen, kehittämispalvelujohtaja, puhelin: 310 86208
marjo.kyllonen(a)hel.fi

Muutoksenhaku

Muutoksenhakukielto, valmistelu tai täytäntöönpano

Päätöshistoria

Kaupunginhallitus 21.08.2023 § 497

HEL 2023-001500 T 00 00 03

Päätös

Kaupunginhallitus palautti asian uudelleen valmisteltavaksi.

Käsittely

21.08.2023 Palautettiin

Palautusehdotus:

Tuomas Rantanen: Kaupunginhallitus päättää palauttaa aloitteen uudelleen valmisteluun ja toteaa seuraavaa:

Kaupunginhallitus katsoo, että kasvatuksen- ja koulutuksen toimialalla on otettava käyttöön kaikki tarvittavat toimet, joilla varmistetaan, että S2-opetukseen ohjautuvat vain sellaiset lapset, joilla ei katsota olevan riittäviä edellytyksiä pärjätä suomen- tai ruotsinkielisessä äidinkielen ja kirjallisuuden opetuksessa. Kielen kanssa kevyempää tukea tarvitseville lapsille ja nuorille on jatkossakin tarjottava S2-tukea äidinkielen opetuksen rinnalla. Parempien toimintatapojen luomisen yhteydessä varmistetaan, että S2-opetuksesta hyötyvien oppilaiden oikeus S2-opetukseen turvataan.

Kaupunginhallitus kiirehtii konkreettisia toimenpiteitä, joiden avulla kehitetään s2-opetukseen ohjaamisen ja kielitaidon arvioinnin käytäntöjä siten, että edellä kuvattu tavoite toteutuu. Tämän lisäksi oppilaiden kielen oppimista S2-opetuksessa on seurattava niin, että siirtyminen äidinkielen ja kirjallisuuden opetukseen tapahtuu tavoitteellisesti ja oikea-aikaisesti.

Monikielisen todellisuuden olosuhteissa tulee korostaa yksilöllistä lähestymistapaa. Eri kouluissa tulee olla läpinäkyvät ja yhtenäiset kriteerit S2-opetukseen ohjaamiselle. Huomiota tulee kiinnittää myös siihen, että opettajat saavat kriteereistä tukea ohjeiden selkeyttämiseksi ja niiden toimeenpanoon viemiseksi.

S2-opetuksen kehittämistä ja eheää suomen kielen opinpolkua, jossa erillisestä S2-opetuksesta on myös selkeä reitti pois, painotetaan Tulevaisuuden taidot -ohjelmassa.

Luokkajakoja tehtäessä varmistetaan, että luokkajakoja ei tehdä niin, että S2 opetuksessa olevia oppilaita kootaan samoille luokille lukujärjestysteknisten syiden tai muun koulutyön järjestämisen yksinkertaistamisen takia.

Kaupunginhallitus toteaa, että suomen tai ruotsinkielisen äidinkielen oppimisen pohja rakennetaan varhaiskasvatuksessa. Kaupunginhallitus katsookin, että erityisesti muuta kuin suomea tai ruotsia äidinkielenään puhuvien lasten varhaiskasvatukseen osallistumisen astetta tulee määrätietoisesti nostaa tavoitteena, että jokainen muuta kuin suomea tai ruotsia äidinkielenään puhuva lapsi osallistuu varhaiskasvatukseen viimeistään kolmevuotiaana.

03.10.2023

Kaupunginhallitus katsoo, että varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa tapahtuvan suomen tai ruotsin kielen oppimisen tulee olla tavoitteellista.

Kaupunginhallitus näkee, että Helsingin tulee ottaa edelläkävijän rooli suhteessa opetushallitukseen S2-opetuksen kansallisen tason arvioinnin ja mittariston osalta samalla kun kaupunki kehittää omaa S2-opetustaan. Keskeistä on myös jatkuva tiedon kerääminen yhdessä muiden koulutuksen järjestäjien ja akateemisen tutkimuksen kanssa.

Kannattaja: Daniel Sazonov

Kaupunginhallitus palautti asian yksimielisesti uudelleen valmisteltavaksi.

14.08.2023 Pöydälle

Esittelijä

kansliapäällikkö
Sami Sarvilinna

Lisätiedot

Katja Rimpilä, kaupunginsihteeri, puhelin: 09 310 36256
katja.rimpila(a)hel.fi

Kasvatus- ja koulutuslautakunta 13.06.2023 § 116

HEL 2023-001500 T 00 00 03

Lausunto

Kasvatus- ja koulutuslautakunta antoi kaupunginhallitukselle seuraavan lausunnon:

Perusopetuksessa ja lukiossa suomi toisena kielenä ja kirjallisuus (S2) on yksi äidinkieli ja kirjallisuus -oppiaineen oppimääristä, kuten myös ruotsi toisena kielenä ja kirjallisuus (R2). Oppimäärät ovat rinnakkaisia suomen/ruotsin kieli ja kirjallisuus -oppimäärälle. Oppilas voi opiskella suomi toisena kielenä ja kirjallisuus -oppimäärää, jos hänen äidinkielenensä ei ole suomi, ruotsi tai saame tai hänellä on muutoin monikielinen tausta. S2-oppimäärä tulee kyseeseen silloin, kun oppilaan suomen kielen peruskielitaidossa on puutteita jollakin tai joillakin kielitaidon osalueilla. Helsingin kaupungin perusopetuksessa laskentapäivän 20.9.2022 mukaan 23 % (10 816) oppilaista on vieraskielisiä, ja lähes sama osuus on S2/R2-oppilaita (10 782). Suomenkielisessä lukiokoulutuksessa laskentapäivän 20.1.2023 mukaan vieraskielisten opiskelijoiden osuus on 17 % ja S2-opiskelijoiden osuus on noin 15 % (1211).

Kansallisen tason arviointia tai mittaristoa, jonka mukaan oppilaan tai opiskelijan kielitaitoa arvioitaisiin tai seurattaisiin tai jonka mukaan hänet ohjattaisiin opiskelemaan tiettyä oppimäärää, ei ole. Tällaisen arvioinnin ja ohjauksen kehittämiseksi on tunnistettu tarve, ja se olisi taroituksenmukaista kehittää valtakunnallisena yhteistyönä yhdessä yliopistojen kanssa. Asiasta on viestitty Opetushallitukselle, jonka ohjeistuksia oppimäärän valintaan liittyen noudatamme.

Perusopetuksessa oppilasta opettavat opettajat suosittelevat oppilaalle soveltuvaa suomen kielen oppimäärää perustuen kokonaisarvioon oppilaan suomen kielen taidon tasosta. Oppilaan huoltaja tekee lopullisen päätöksen oppimäärän valinnasta. Lukiokoulutuksessa opiskelijaa voidaan tarvittaessa ohjata oppimäärän valinnassa, mutta valinnasta päätti opiskelija itse.

Oppimäärään ohjaamiseen sekä kielitaidon arviointiin liittyvään tiedon lisäämiseen on tunnistettu tarve, ja siksi tähän sitoudutaan Helsingissä pitkäjänteisesti. S2-opetuksen kehittämisen konkreettisia toimenpiteitä nostetaan Helsinki oppii – Tulevaisuuden taidot (Koulutus 2030) -ohjelmaan. Ohjelmaluonnokseen on kuvattu ehdotukset systemaattisen kielitaidon arvioinnin kehittämiseksi sekä kaikki kouluasteet käsittävän eheän suomen kielen opinpolun rakentamiseksi.

Toimialalla on jo nyt tehty monenlaisia toimia, jotta oppimäärän valinta olisi kaikille yhdenvertaista. Erityisesti perusopetuksen henkilöstön tueksi on tuotettu tukimateriaalia oppilaan suomen kielen kielitaidon kartoittamiseen ja kehittymisen seuraamiseen, jotta oppimäärän suositaminen tapahtuu kielitaidon perusteella. Opettajien ja rehtoreiden työn tueksi on Helsingissä tuotettu ”S2-käsikirja perusopetuksen opettajille”, jossa on ohjeistettu oppimäärän valintaan ja huoltajien kanssa tehtävään yhteistyöhön liittyvät asiat. Vastaava opas on valmisteilla lukio-koulutukseen. Huoltajille on tuotettu ”Tietoa huoltajille suomi toisena kielenä -opinnoista peruskoulussa” -esite 16 eri kielellä, ja se on saatavilla avoimesti Helsingin kaupungin verkkosivustolla. Helsinki aloittaa myös tutkimus- ja kehittämissyhteistyön Turun yliopiston johtaman FUNA-konsortion kanssa. Yhteistyöohjelman yhtenä tavoitteena, että saamme paremmin tietoa oppijoiden luki-taitojen tuen tarpeista ja edelleen kielitaidosta – erityisesti S2-oppijat huomioiden.

Helsingin kaupungin kasvatus- ja koulutuslautakunta näkee erittäin tärkeänä, että oppilaat eri opinpolun vaiheissa ohjautuvat opiskelemaan äidinkieli ja kirjallisuus -oppiaineesta itselleen parhaiten soveltuvaa oppimäärää. Toimialalla tulee varmistaa, että henkilöstöllä on riittävät tiedot, taidot, valmiudet ja tuki oppimäärän valintaan ja huoltajien kanssa tehtävään yhteistyöhön liittyen.

03.10.2023

Asia/6

23.05.2023 Pöydälle

Esittelijä

kasvatuksen ja koulutuksen toimialajohtaja
Satu Järvenkallas

Lisätiedot

Antti Aaltonen, pedagoginen asiantuntija, puhelin: 310 27090
antti.aaltonen(a)hel.fi

Leeni Siikaniemi, pedagoginen asiantuntija, puhelin: 310 86212
leeni.siikaniemi(a)hel.fi

Riikka Merimaa-Jovanovic, pedagoginen asiantuntija, puhelin: 310 64636
riikka.merimaa-jovanovic(a)hel.fi